

72.03(477)

ID ORCID 0000-0002-6278-0132

<http://doi.org/10.5281/zenodo.1406668>

ПАМ'ЯТКИ САКРАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА ОРДЕНУ ПІАРІВ НА ВОЛИНІ: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ

Шеретюк Р. М. Пам'ятки сакрального мистецтва ордену піарів на Волині: історія та сучасність. У статті досліджено обставини виникнення та екзистенції культових споруд римсько-католицького ордену піарів на Волині, подано характеристики їхньої архітектурно-просторової побудови та художньо-композиційних засад організації інтер'єру. Виявлено, що будівництво та мистецьке наповнення сакрального простору піарських костелів на Волині відбувалося під впливом західноєвропейських традицій бароко і рококо. З'ясовано перипетії долі цих костелів у ХХ ст., а саме те, що вони, будучи відреставровані за часів Другої Речі Посполитої, за радянської доби зазнали найбільших у своїй історії руйнувань. Розглянуто сучасні реалії пам'яток сакрального мистецтва ордену піарів на Волині, з яких випливає, що нині лише один їхній колишній костел знаходиться в задовільному стані, другий — стоїть у руїнах, а третій — повністю втрачений.

Ключові слова: орден піарів, Волинь, культова споруда, бароко, рококо, інтер'єр, реставрація.

Шеретюк Р. Н. Памятники сакрального искусства ордена пиаров на Волини: история и современность. В статье исследованы обстоятельства возникновения и экзистенции культовых сооружений римско-католического ордена пиаров на Волини, приведены характеристики их архитектурно-пространственного построения и художественно-композиционных принципов организации интерьера. Выявлено, что строительство и художественное наполнение сакрального пространства пиарских костелов на Волини происходило под воздействием западноевропейских традиций барокко и рококо. Выяснены перипетии судьбы этих костелов в ХХ в., а именно то, что они, будучи отреставрированы во времена Второй Речи Посполитой, в советские времена пережили наибольшие в своей истории разрушения. Рассмотрены современные реалии памятников сакрального искусства ордена пиаров на Волини, из которых следует, что ныне только один их бывший костел находится в удовлетворительном состоянии, второй — стоит в руинах, а третий — полностью потерян.

Ключевые слова: орден пиаров, Волинь, культовое сооружение, барокко, рококо, интерьер, реставрация.

Sheretiuk R. Monuments of sacral art of order of Piarists in Volhynia: history and modernity.

Background. An important role in promoting and affirming of cultural achievements of Western civilization in Ukraine and of the artistic heritage of the Baroque period was played by representatives of Roman Catholic religious orders: Jesuits, Dominicans, Franciscans, Carmelites, Capuchins, Piarists and etc. Although this work was the part of their missionary activities aimed at implementing of postulates of potrydenska reform, it also became a significant factor in the deployment of the process of intensive development of Ukrainian art, including the organic combination of its ancient Byzantine traditions with Western artistic influences. Indicative in this respect was the artistic component of the Roman Catholic Order of Piarists work in Volhynia during the late seventeenth – early nineteenth century. The architectural complexes of religious centers of Piarists in Volhynia, which traditionally included the building of the monastery, church and collegium, were built for projects of outstanding architects of that time. The artistic decoration of their interiors was performed by talented foreign artists. Therefore, the order of Piarists religious sites in Volhynia were vivid examples of the embodiment of the best achievements of Western European late baroque architecture.

However, the artistic achievements of the Roman Catholic monastic orders on the territory of Ukraine, including the Order of Piarists in Volhynia, for a long time deliberately leveled at first by the Russian autocracy, and later by the Soviet authorities. Thus, in Soviet times, many books were ordered about Roman Catholic Orders in the world and a lot of them were published, that were far from the truth on the basis of fabricated false ideological stamps. Since they were simultaneously cultivated in cinema, fiction, they were firmly entrenched in the minds of people of several generations. These “revealing” stereotypes gradually poisoned the spiritual climate in society and distorted many pages of the history of the Church in Ukraine. At the same time, one of the consequences of this was that “In the darkness of the past, the names of domestic and invisible artists from other countries were created – the creators of the sacred space of Catholic temples”, which eventually led “to erase in the consciousness of people the value of a gigantic product in the history of domestic art” [8, p. 9–10].

Nowadays, in the national art studies, the process of rethinking of the artistic achievements of the Roman Catholic monastic orders on the territory of Ukraine is actively and fruitfully taking place. One of the manifestations of this is that the problem of protecting and preserving their prominent architectural objects, which are still to be rescued, becomes more and more urgent. It is possible to include to them the religious structures of the Roman Catholic monastic order of Piarists in the Volhynia region, whose operation on the modern day is a vivid example of the indifferent attitude of the state to monuments of European-level architecture.

Objectives. The purpose of the article is to find out the circumstances of the origin and existence of the sacred art monuments of the order of Piarists in Volhynia, their

characteristics of architectural and spatial construction and the artistic and compositional principles of the organization of the interior space, as well as the state of their preservation at the present stage.

Methods. The methodology of the study is based on the visual analysis of the religious buildings of the Piarists order in Volhynia, analytical and art-study methods of research, as well as the systematic approach, in particular, the article uses the factual material of the works of Polish authors.

Results. As a result of the study of the circumstances of the rise and functioning of the three religious buildings of the Roman Catholic order of Piarists in Volhynia during the end of the 17th – the first third part of the 19th century it was discovered that the construction and artistic filling of the sacred space of the Piarists' churches in Volhynia occurred under the influence of the West-European traditions of Baroque and Rococo. The vicissitudes of their destiny in the twentieth century were discovered, namely, that they, being restored during the Second Polish–Lithuanian Commonwealth, experienced the greatest destruction in the history in the Soviet era. The contemporary realities of the sacred art monuments of the Piarists order in Volhynia are considered, from which it follows that now only one of their former church is in a satisfactory condition, the second one is in ruins, and the third is completely lost.

Conclusions. The architectural complexes of the monks of the Roman Catholic order of Piarists in Volhynia – in Dubrovysia, Liubeshiv and Mezhirichi Koretski, were built by well-known architects in baroque and rococo styles, as well as their interiors, to which the outstanding Western European artists were involved in decorating, became one of the links of a peculiar cultural and art chain that united a part of the inhabitants of the Volhynia region with the European cultural space, including, in particular, the latest construction technologies and widespread techniques and frescoes in contemporary Western European art painting.

The study and popularization of the sacred memorials of the order of Piarists in Volhynia, as well as many other abandoned and forgotten in the territory of modern Ukraine the cult buildings of the Roman Catholic monastic orders – unsurpassed monuments of domestic culture, have not only a significant memorial and guard, but also national importance, as it prompts to comprehend the originality of the historical path of Ukraine and acts as one of the catalysts for the formation of the national consciousness of the Ukrainian people.

Keywords: order piariv, Volyn, cult structure, baroque, rococo, interior, restoration.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями.

2018

2018

« -
-
-

», -
[1]. -
» [10, . 314]. -
актуальність -
Аналіз останніх досліджень і публікацій. -
V — -
[11], [12], [13; 14]. -
[9] [5] [2], -
Формулювання цілей статті. -

Рис. 1. Костел святого Іоанна Хрестителя у Дубровиці. Фото А. Бохніга. 1929.

[URL : https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/35/Dubrovica%2C_Rynak._%D0%94%D1%83%D0%B1%D1%80%D0%BE%D0%B2%D1%96%D1%86%D0%B0%2C_%D0%A0%D1%8B%D0%BD%D0%B0%D0%BA_%28A._Bochnig%2C_1929%29.jpg]

Рис. 2. Інтер'єр костелу святого Іоанна Хрестителя у Дубровиці. Фото А. Бохніга. 1929.

[URL : https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/49/Dubrovica%2C_Rynak._%D0%94%D1%83%D0%B1%D1%80%D0%BE%D0%B2%D1%96%D1%86%D0%B0%2C_%D0%A0%D1%8B%D0%BD%D0%B0%D0%BA_%28A._Bochnig%2C_1929%29_%283%29.jpg]

Виклад основного матеріалу дослідження.

V —

(1684),
(1702).

(1689)

[8, . 308].

(1637–1695).

V

1709 .

(. 2).

30

1742 .

(«rocaille»).

(1695–1742) —

[4, .52–53].

[4, .53].
1830–1831

1832 ..

«
» [15, .155].

1939 .

8

2004 . 723-
1000-

«
2005 ».

1939 .

1

[2, .194].

6 , 1979 . 442

10 , 1689 .

1497,

1980 .

[14, .8–13].

50

17 (1745–1762).

[6].

1980- .

20

1762 . . . . . 17 1969 . . . . . -

1677 . . . . . (. . . . .) (. . . . . 5). -

(. . . . .). -

— 300, — 206 1677 . . . . . : -

60 [14, . 124]. (1669 — 1713). -

bieszowskiego . «Kronika Kollegium Lu- -

. Pijarów» (1876), (1686–1692), (1688– -

(1693), (1695) . -

[12]. -

[14, . 124]. -

, — — . . . . . -

[7, . 92]. — [9, . 30–31]. -

[13, . 60]. -

V „ V — -

[11]. 135]. [5, . 134– -

« » -

« » [11]. 13 : . . . . . -

« » [11]. -

» [11]. -

30- . . . . . [13, . 60]. -

1944 . . . . . 1830–1831 . -

, , (. 6, 7). , V ,
 , — „
 , —
 : 20- . : « ,
 — — , —
 «Ksi ga Wizyt Pasterskich. Parafja
 Mi dzyrzecz-Korecki (r. 1930–1937)»,
 — —
 1867 » [5, . 139].
Висновки.
 , —
 13 — , ,
 1859 . —
 10 : , —
 , , —
 , , —
 [3, . 137–139].
 30- —
 „ —
 « », —
 , —
 (1810–1886). , —
 [3, . 138]. —
 , —
 , —
 , —
 , —
 , —
 — (1926),
 (1927),
 (1927), (1927). 1928 . —
 1929 . — ( )
 [3, . 138–139].

Рис. 3. Костел святого Іоанна Хрестителя у Дубровиці. Сучасне фото. [URL : https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/1/1e/Kostel_sv.Ioana_Chrestytelia_v_Dubrovyci.jpg]

Рис. 4. Костел святого Іоанна Хрестителя у Дубровиці. Сучасне фото. [URL : https://ua.igotoworld.com/ua/poi_object/76380_kostel-ioanna-krestitelya-dubrovica.htm]

Рис. 5. Споруда колишнього колегіуму піарів у Любешові. Сучасне фото. [URL : <http://monitor-press.com/pl/2-pol/artyku-y/2743-szkoa-pijarow.html>]

Рис. 6. Костел святого Антонія Падуанського в Межиріччі Корецькому. Сучасне фото. [URL : http://www.pizzatravel.com.ua/rus/ukraina/5/velikie_mezhirichi]

Рис. 7. Костел святого Антонія Падуанського в Межиріччі Корецькому. Сучасне фото. [URL : <http://andy-travel.com.ua/velyki-mezhyrichi>]

перспективи подальших розвідок у даному напрямку

Література:

1. [ ] / // LB.ua: [ ]. — . — 2.02.2018. — : https://ukr.lb.ua/culture/2018/02/02/388911_minule_maybutnogo_yakim_bude_rik.html (: 25.05.2018). —
2. ( ) [ ] / // : ., 2016. — . 14. — . 193–194.
3. [(1930–1937)] [ ] / // : . . . : V [ ]. — : 2001. — . 8. — . 137–139. — Ksi ga Wizyt Pasterskich. Parafja Mi dzyrzecz-Korecki (r. 1930–1937).
4. V — [ ] / // : . . . — : ., 2015. — . 16. . 2. — . 51–55.
5. ( ) : [ ] / // :

6. [ ]. — : , 2001. — . 8. — . 134–139.
6. ( ). 1740 . [ ] / , 1980. — 4 .
7. [ ] : (. . .) : 4 . . 2 / . . . (. . .) . — . : , 1985. — 336 .
8. [ ] : (. . .) : 4 . . 3 / . . . (. . .) . — . : , 1985. — 337 .
9. ( ) [ ] / . — . : , 1989. — 176 .
10. V — [ ] / . — : , 2006. — 372 .
11. Husarski W. Zabytki Pi ska i jego okolic [ ] / W. Husarski // Kresy.pl : [ ]. — . — 26.03.2010. — : <http://www.kresy.pl/zobacz-kresy?zobacz/zabytki-pinska-i-jego-okolic> (: 25.05.2018). —
12. Hornung Z. Wojciech Lenartowicz. Nieznany architekt polski z ko ca XVII wieku [ ] / Z. Hornung // Biuletyn historii sztuki i kultury. — 1934. — 3. — S. 216–221.
13. Moszy ski A. Monografia Kollegium i szkoły pijarskiej w Mi dzyrzecz-Koreckim [ ] / A. Moszy ski. — Kraków : W drukarni Uniwersytetu Jagiello skiego pod zarz dem Ignacego Stelcla, 1876. — 98 s.
14. Moszy ski A. Kronika collegium lubieszowskiego XX. Pijarów [ ] / A. Moszy ski. — Kraków : w Drukarni Uniwersytetu Jagiello skiego pod Zarz dem Ignacego Stelcla, 1876. — 174 s.
15. Pijarzy w Polsce [ ] // Podr czna Encyklopedia Ko cielna / Red. : Stanisław Gall. — Warszawa : Druk Piotra Laskauera, 1913. — T. 31–32. — S. 137–171.

References:

1. Bubniuk, D. (2018). Mynule dlia maibutnoho : yakym bude rik kulturnoi spadshchyny [The past for the future : what will be the year of cultural heritage]. *LB.ua*. Retrieved from https://ukr.lb.ua/culture/2018/02/02/388911_minule_maybutnogo_yakim_bude_rik.html (In Ukrainian).
2. Hrom, N. (2016). Restavratsiia ta konservatsiia pam'iatok istorii ta kultury (na prykladi kostelu Sviatoho Ivana Khrestytelia, m. Dubrovytsia) [Restoration and conservation of historical and cultural monuments (on the example of the Church of St. Ioann Khrestytel, t. Dubrovytsia)]. *Naukovi zapysky Rivnenskoho oblasnoho kraieznavchoho muzeiu — Scientific notes of the Rivne Regional Museum of Local Lore*. (Vol. 14), (pp. 193–194). Rivne : Diatlyk M. (In Ukrainian).
3. Mykhailyshyn, O. (Trans.). (2001). *Knyha vizytatsii pastyrskikh. Parafia Mezhyrich-Koretskyi (1930–1937)* [The Book of Pastoral Visitation (1930–1937)]. In *Proceedings of VIII mizhnar. nauk. konf. : Pamiatky sakralnoho mystetstva Volyni*. (Vol. 8), (pp. 137–139). Lutsk : Nadstyria. (In Ukrainian. Original title : Ksi ga Wizyt Pasterskich. Parafja Mi dzyrzecz-Korecki (r. 1930–1937)).
4. Melnyk, V. (2015). Dubrovytskyi monastyr piariv — vyznachnyi kulturnyi ta osvittii osередok Volynskoho Polissia VIII– I stolittia [Dubrovytsia Monastery of Piarist — an outstanding cultural and educational center

- of Volyn Polissya XVII–XIX centuries]. *Naukovi zapysky Rivnenskoho oblasnoho kraieznavchoho muzeiu — Scientific notes of the Rivne Regional Museum of Local Lore*. (Vol. 16, part 2), (pp. 51–55). Rivne : Diatlyk M. (In Ukrainian).
5. Mykhailyshyn, O. (2001). Kostol Sv. Antoniiia v Velykykh Mezhyrichakh (Koretskykh) : try stolittia zhyttia [Catholic church of St. Anthony in the Great Mezhyrich (Koretsky) : three centuries of life]. In proceedings of *VIII mizhnar. nauk. konf. : Pamiatky sakralnogo mystetstva Volyni*. (Vol. 8), (pp. 134–139). Luts'k : Nadstyria. (In Ukrainian).
  6. Derzhavnyi komitet Ukrainiskoi RSR u spravakh budivnytstva, Rovenskyi oblasnyi viddil u spravakh budivnytstva i arkhitektury. (1980). *Okhoronna zona pam'iatnyka arkhitektury (kopiia). Kostol 1740 r. m. Dubrovytsia Dubrovytskoho raionu Rovenskoï oblasti* [Protective zone of the monument of architecture (copy). The church of 1740 Dubrovytsia Dubrovytsky District Rivne Region]. Rivne. (In Russian & Ukrainian).
  7. Ignatkin, I. A. (Ed.). (1985). *Pamiatniki gradostroitelstva i arkhitektury Ukrainiskoi SSR* [Monuments of Urban Development and Architecture of the Ukrainian SSR]. (In 4 vols, vol. 2). Kyiv : Budivelnyk. (In Russian).
  8. Logvin, G. N. (1985). *Pamiatniki gradostroitelstva i arkhitektury Ukrainiskoi SSR* [Monuments of Urban Development and Architecture of the Ukrainian SSR]. (In 4 vols, vol. 3). Kyiv : Budivelnyk. (In Russian).
  9. Rychkov, P. (1989). *Dorogami Iuzhnoi Rovenshchiny (Ot Kortca do Pliashveoi)* [By the roads of the South Rovenshchyna (From Korets to Plyasheva)]. Moscow : Iskusstvo. (In Russian).
  10. Ursu, N. (2006). *Mystetska spadshchyna dominikanskoho ordenu na terytorii Ukrainy XVII–XIX st.* [The artistic heritage of the Dominican Order on the territory of Ukraine in the XVII and XIX centuries]. Kamianets-Podilskyi : Abetka. (In Ukrainian).
  11. Husarski, W. (1930). Zabytki Pinska i jego okolic [Monuments of Pinsk and its environs]. *Kresy.pl*. Retrieved from <http://www.kresy.pl/zobacz-kresy?zobacz/zabytki-pinska-i-jego-okolic>. (In Polish).
  12. Hornung, Z. (1934). Wojciech Lenartowicz. Nieznany architekt polski z końca XVII wieku [Unknown Polish architect from the end of the XVII century]. *Biuletyn historii sztuki i kultury*, 3, 216–221. (In Polish).
  13. Moszyński, A. (1876). *Monografia Collegium i szkoły pijarskiej w Międzyrzeczu-Koreckim* [Monograph of the Collegium and the Piarist school in Mezhyrich-Koretsky]. Kraków : W drukarni Uniwersytetu Jagiellońskiego pod zarządem Ignacego Stelcła. (In Polish).
  14. Moszyński, A. (1876). *Kronika collegium Lubieszowskiego XX. Pijarów* [Chronicle of the Lyubeshiv Collegium of Fathers-Piarists]. Kraków : w Drukarni Uniwersytetu Jagiellońskiego pod Zarządzeniem Ignacego Stelcła. (In Polish).
  15. Gall, S. (Ed.). (1913). *Pijarzy w Polsce* [Piarists in Poland]. In *Podręczna Encyklopedia Kościelna*. (Vols 31–32), (pp. 137–171). Warszawa : Druk Piotra Laskauera. (In Polish).